

Lasten turvallisuutta edistävä toimintakulttuuri

(Pohjana 2014 SOSTE julkaisu: Lasten turvallisuutta lisäävät toimintatavat ja vapaaehtoisen rikostaustan selvittäminen).

MLL Tampereen osasto on sitoutunut lasten turvallisuutta ja koskemattomuutta edistäviin toimintatapoihin. Tarkoitamme turvallisuudella ja koskemattomuudella tässä yhteydessä sitä, että

- lapsen perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat
- lapsen henkilökohtaista koskemattomuutta kunnioitetaan
- lapsen turvallista kasvua, kehitystä ja hyvinvointia tuetaan
- lasta suojellaan seksuaalirikoksilta, väkivaltarikollisuudelta, houkuttelulta huumeiden käyttöön ja muilta lapsen turvallista kasvua uhkaavilta tekijöiltä.

Ohjeessa kuvattujen toimintatapojemme avulla

- edistämme lasta suojaavan toimintakulttuurin syntymistä,
- tuemme alaikäisten turvallista osallistumista toimintaan sekä
- vahvistamme lasten tietoisuutta omista oikeuksistaan.

Vapaaehtoistoiminnassa esiintyviä haasteita alaikäisten koskemattomuudelle

Tavoitteena toiminnassamme on lapsille ja nuorille päihteetön, väkivallaton ja turvallinen ympäristö. Kuitenkin, kuten muutenkin yhteiskunnassa, lapset ja nuoret voivat myös vapaaehtoistoiminnassa joutua alttiiksi kaltoinkohtelulle.

Seksuaaliselle häirinnälle on toiminnassamme nollatoleranssi. Häirinnässä lähtökohtana on aina häirinnän kohteen oma kokemus. Häirinnän kohteena voivat olla sekä tytöt että pojat.

Häirintä voi ilmetä ainakin seuraavin tavoin:

- nimittely
- seksuaalisesti vihjailevat eleet tai ilmeet
- vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset
- seksuaalinen koskettelu, kuten nipistely, suutelu, puristelu
- puhelinsoitot, tekstiviestit ja sähköpostit tai seksuaalissävyytteiset kirjeet
- halventavat ja seksistiset vitsit
- toistuvat seksuaalissävyytteiset ehdotukset tai seksuaaliseen käytökseen viittaavat kutsut
- seksuaaliseen kontaktiin pakottaminen

Häirintä, syrjintä ja hyväksikäyttö ovat vallan väärinkäyttöä. Vapaaehtoisena toimivan aikuisen suhde lapseen tai nuoreen on useimmiten valtasuhde. Aikuisen tulee pitäytyä flirtististä ja seksuaalisuuteen kohdistuvista kommentteista, jotka eivät ole hyvien käytöstapojen mukaisia ja joilla voi olla vahingollisia seurauksia lapsen ja nuoren kehitykselle.

Häirintää voi tapahtua myös lasten ja nuorten välisissä suhteissa. Huonoa käytöstä on esimerkiksi panettelu, ”huorittelu”, ”homottelu” tai muu loukkaava nimittely. Aikuisen kasvatustehtävään kuuluu näihin tilanteisiin puuttuminen. Lasten ja nuorten rajat ovat aikuisen vastuulla. Puuttumattomuus tulkitaan usein

äänettömäksi hyväksymiseksi, vaikka se olisikin aikuisen neuvottomuutta tai pelkoa. Se, mikä koetaan häirinnäksi, riippuu yksilöstä, tilanteesta, vuorovaikutuksesta ja aiemmista kokemuksista. Ratkaisevaa on silti aina se, miten uhri kokee tilanteen. Jos hän tuntee tulleen häirityksi, asia tulee ottaa vakavasti. Seksuaalinen häirintä loukkaa yksilön oikeutta henkilökohtaiseen vapauteen ja itsemääräämiseen.

Lapsi tai nuori ei tiedä, missä sallitun toiminnan rajat kulkevat, eikä hän välttämättä uskalla vastustaa vieraan ihmisen auktoriteettia. Lapselta tai nuorelta ei siis voida edellyttää, että hän osaa tai uskaltaa ilmaista pitävänsä aikuisen käyttäytymistä loukkaavana tai vastenmielisenä. Ei voida myöskään olettaa, että lapsi pystyisi kieltämään häiritsevän käyttäytymisen. Seksuaalisuus voi olla häpeän, loukkauksen, haavoittuvuuden ja hämmennyksen aluetta. Siksi seksuaalisen häirinnän kohteeksi joutunut lapsi ei välttämättä puhu kokemuksistaan eikä kerro niistä myöhemminkään, edes kysyttäessä. On ensiarvoisen tärkeää, että toiminnassa mukana olevat aikuiset tiedostavat mahdolliset ongelmat ja puuttuvat ajoissa tilanteisiin, joissa häirintää tai muuta epätervettä vallankäyttöä on aihetta epäillä. Avoin ja jatkuva, ketään syyttelemätön keskustelukuluttuuri on paras suoja ehkäistä epätoivottuja tilanteita.

Ennaltaehkäisy: Miten varmistamme alaikäisten turvallisuuden toiminnassamme?

Toiminnan järjestäjänä vahvistamme alaikäisten turvallisuutta toiminnassamme:

a) Luomalla käytännöt alaikäisten turvallisuutta koskevien asioiden käsittelemiseksi

- MLL Tampereen osastossa kokoamme yhteen kaikki ne toimenpiteet ja käytännöt, joilla edistetään alaikäisten turvallisuutta. Ohjeistus käydään läpi vuosittain tammikuussa.
- Perehdytämme ohjeistukseen uudet työntekijät sekä vapaaehtoiset, jotka tulevat pidempää sitoutumista vaativaan vapaaehtoistyöhön. Lisäämme ohjeistuksen kotisivuille aineistopankkiin sekä tulostamme sen myös toimiston turvallisuuskansioon.
- Vastuhenkilö toiminnan järjestäjän puolelta on järjestöpäällikkö.
- Jos ilmenee häirintä- tai hyväksikäyttöepäily:
 - Tieto järjestöpäällikölle.
 - Tilanearvion perusteella ratkaistaan, katkaistaanko epäillyn ja kohteen yhteys välittömästi.
 - Häirintää on kaikki sellainen toiminta, jonka uhri kokee häirinnäksi.
 - Kaikkeen häirintään puututaan!
 - Mikäli herää epäily siitä, että kyseessä on rikosepäily, siihen puututaan välittömästi ottamalla yhteyttä poliisiin ja lastensuojeluviranomaiseen.
 - Kaikki tapauksen osapuolia kuullaan mahdollisimman pian.
 - Kuulemisten perusteella päätetään toimenpiteistä (järjestöpäällikkö ja toiminnanjohtaja yhdessä), jotka toteutetaan mahdollisimman pian.
 - Kaikkia tapauksen osapuolia tiedotetaan siitä, mitä tapahtuu.
 - Käydään läpi henkilöstön kanssa, miten jatkossa vastaavaa toimintaa voidaan estää.
 - Kirjataan tapausta koskevat tiedot yleistasolla ylös toimenpiteineen, jotta pystytään seuraamaan pidemmällä aikavälillä sekä häirinnän laajuutta että siihen puuttumisen keinojen tehokkuutta.

b) Vahvistamalla häirintää ehkäisevää ilmapiiriä

- Vahvistamme avointa ja kunnioittavaa ilmapiiriä, jossa myös vaikeista asioista pystytään keskustelemaan avoimesti ja jossa lapsille ja nuorille korostetaan, että kaikista asioista voidaan puhua yhdessä.
- Tiedotamme häirinnästä ja sitä koskevista toimintaohjeista säännöllisesti omissa kanavissamme sekä kerromme siitä toimintaan mukaan tuleville. Huolehdimme siitä, että ohjeistukset ovat saatavilla kotisivujen aineistopankin kautta.
- Varmistamme, että toimintaamme osallistuvilla lapsilla ja nuorilla on aina tiedossa, keneen voivat ottaa yhteyttä, jos kokevat turvallisuutensa uhatuksi. Puhumme häirinnästä ja sen ehkäisystä niin, että jokaiselle jäisi se tunne, että näistä asioista on turvallista puhua, eikä aihe ole tabu.
- Pohdimme osana normaalia toimintaamme, miten lapset ja nuoret voivat osallistua toiminnan suunnitteluun ja saada äänensä kuuluviin.

c) Luomalla selkeät käytännöt alaikäisten kanssa toimivien työntekijöiden ja vapaaehtoisten rekrytointiin

- Kaikilta työntekijöiltämme tarkastetaan rikostaustaote ennen kuin työsuhde alkaa. Uusien työntekijöiden osalta noudatamme perehdytysohjeita ja osana turvallisuusohjeita perehdytämme heidät häirinnän vastaisiin käytäntöihimme.
- Kaikki toimintaamme mukaan tulevat vapaaehtoiset haastatellaan ennen kuin heidät otetaan mukaan toimintaan vapaaehtoisiksi. Vapaaehtoiset perehdytetään tehtäviinsä ja samalla heille kerrotaan häirinnän vastaisista ohjeistamme. Rikosrekisteriotteet tilaamme kaikilta niiltä vapaaehtoisilta, jotka toimivat tehtävissä, joissa vietetään lasten kanssa aikaa säännöllisesti kahden kesken.

d) Lisäämällä toiminnan läpinäkyvyyttä

- Toiminnasta valtaosan toteutamme jo lähtökohtaisesti niin, että lasten vanhemmat ovat toiminnassa mukana lastensa kanssa.
- Suosimme töiden tekemistä lasten ja nuorten kanssa niin, että toiminnoissa olisi mieluiten paikalla vähintään kaksi aikuista ihmistä, mikäli vanhemmat eivät ole paikalla.

e) Kouluttamalla vapaaehtoisia ja keräämällä palautetta

- Vapaaehtoisillemme kerrotaan häirinnän vastaisesta ohjeistuksestamme ja sen pääkohdista sekä ohjataan kotisivuillamme olevan materiaalin pariin.
- Keräämme palautekyselyissämme vanhempien, lasten ja nuorten kokemuksia koskien toiminnan turvallisuutta lapsille ja nuorille.

Puuttuminen: Mitä sitten, kun häirintää tapahtuu?

- a) Varmistamme, että toiminnassa mukana olevat ovat tietoisia häirintäepäilyjen ja -tapausten varalle luoduista käytännöistä. Ikävissäkin tapauksissa on helpompi edetä, kun toimintatavat on yhteisesti sovittu ja ne ovat kaikkien tiedossa. On erittäin tärkeää, että lapset ja nuoret tietävät, keneen he voivat olla yhteydessä.
- b) Tarkistamme huolellisesti kaikki valitukset ja epäilyt. Niihin tulee aina suhtautua vakavasti. Vaikka kysymyksessä ei olisikaan vakava epäily hyväksikäytöstä, vaan pikemminkin huoli siitä, että aikuisen tai

nuoren käyttäytyminen alkaa liukua väärään suuntaan, siihen tulee puuttua. Olemme yhteydessä osapuoliin ja lapsen tai nuoren vanhempiin. Kun puhutaan seksuaalisesta häirinnästä, puhutaan usein sellaisista tilanteista, joissa ei ole kysymys rikoksesta, vaan asiattomasta käytöksestä.

- c) Puutumme rikosepäilyihin välittömästi. Jos on syytä epäillä, että kysymyksessä on rikos eli rikoslaissa mainittu teko, on otettava viipymättä yhteyttä poliisiin ja lastensuojeluviranomaiseen. Olemme yhteydessä myös lapsen tai nuoren vanhempiin. Lastensuojeluviranomaisen on ilmoitettava poliisille, jos on perusteltua syytä epäillä, että lapseen on hänen kasvuympäristössään kohdistunut rikos. Poliisi selvittää, onko tapahtunut rikos, missä olosuhteissa se on tapahtunut ja keitä asia koskee.
- d) Hyödynnämme ulkopuolisia asiantuntijoita. Yksin ongelmien ratkomisen sijasta keskustelemme tarvittaessa neuvoa antavan vaitiolovelvollisen ammattiasiantuntijan kanssa. Mahdollisia asiantuntijatahoja ovat perheneuvola, Sexpo-säätiö ja Raiskauskriisikeskus Tukinainen.
- e) Toimitaan lasten ja nuorten edun mukaisesti.

Lasten ja nuorten turvallisuus on meille tärkeintä! Huolehdimme siitä, että mahdollinen häirintä tai hyväksikäyttö eivät jatku. Mikäli aikuisen käyttäytyminen alkaa liukua väärään suuntaan, otamme sen puheeksi tämän kanssa välittömästi. Mikäli nuoren käyttäytyminen aikuista kohtaan on epäasiallista, asiaan puututaan heti.

Jos kyseessä on vakavampi epäily häirinnästä tai hyväksikäytöstä, katkaisemme mahdollisen uhrin ja tekijän välinen kanssakäymisen, kunnes asia on selvitetty. Jos lapsen tai nuoren vanhemmat eivät ole tietoisia tilanteesta, otamme heihin yhteyttä. Jos teko tai sen yritys täyttää rikoslain kuvauksen, olemme viipymättä yhteydessä poliisiin ja lastensuojeluviranomaiseen.

- f) Viestitään selvästi ja totuudenmukaisesti.

Varmistamme, että kaikkia osapuolia, mahdollista epäiltyä, uhria ja uhrin vanhempia kuullaan huolellisesti tapahtuneesta. Huolehdimme siitä, että kaikki osapuolet tietävät, miten valituksen tai epäilyn käsittely etenee toiminnan järjestäjän organisaatiossa ja miten olemme reagoineet asiaan, esimerkiksi tehneet ilmoituksen lastensuojeluun tai poliisille. Ulospäin viestittäessä huolehdimme sekä mahdollisen uhrin että tekijän oikeusturvasta.